

Ibrahim Gashi

PIKËPAMJET E ADEM DEMAÇIT MBI ZHVILLIMET NDËRKOMBËTARE TË LUFTËS SË FTOHTË DHE NDIKIMET E TYRE NË ZGJIDHJEN E ÇËSHTJES SHQIPTARE

Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore dhe më fillimin, përgjithësisht jo shumë të pritur, të Luftës së Ftohtë, përmes një kundërshtimi ideologjik dhe strategjik amerikano-sovjetik, rendi botëror mori karakter plotësisht bipolar, duke detyruar kombet dhe qeveritë, që për arsye të sigurisë të marrin pozicionime ndëraleate. Pasiguria, do të shkruajë politikologu Zbigniev Brezezinski, ishte bërë normë për pothuajse në të gjitha shtet-kombet e tjera.

Fati i pasluftës i shteteve të Ballkanit ishte përcaktuar me marrëveshjet ndëraleate të kohës së luftës, me ç'rast tre të mëdhenjtë Ruzvelti, Çerçili dhe Stalini u dakorduan që Evropa të ndahej në sfera të influencës, që përgjithësisht përkonin edhe me situatën e luftës atëkohë dhe raportin e forcave aleate në terren.

Jugosllavia, në fillimet e Luftës së Ftohtë, pikërisht kur marrëdhëniet midis Moskës dhe Uashingtonit po pësonin një evoluim të papritur dhe kur në horizont po dukej një polarizim i skajshëm midis dy ish-aleatëve të kohës së luftës, po testonte me kujdes shkallën e reagimit

të secilës nga fuqitë e përmendura, duke synuar të marrë pozicionim të shmangies nga influencat politike të secilës. S'ka dyshim se kundërshtimi i ndikimit sovjetik vinte jo nga fuqia e brendshme e Jugosllavisë, por nga gjeopolitika e re e luftës së ftohtë dhe nga konditat e Konferencës së Jaltës.

Tema bosht e kësaj konference shkencore, dedikuar personalitetit të Adem Demaçit, mendoj ka nevojë të kundrohet edhe nga dimensionimi i politikës ndërkombëtare, përkatësisht të analizohen pikëpamjet e Adem Demaçit mbi zhvillimet ndërkombëtare të periudhës së Luftës së Ftohtë e procesit të dekolonizimit dhe përpjekjet e dy superfuqive të kohës për të ruajtur a krijuar influenca të reja mbi shtete e botës së tretë. Në veçanti ajo që na intereson me këtë rast janë pikëpamjet e Adem Demaçit mbi aktualitetin politik ndërkombëtar dhe impaktin e tij në zhvillimet politike në hapësirën shqiptare.

Adem Demaçi, si një intelektual i ri dhe si një nga disidentët më të rëndësishëm politikë në Jugosllavi, përmes programit të LRBSH-së, kishte shprehur pikëpamjet dhe analizën e tij mbi zhvillimet ndërkombëtare e veçmas mbi mundësinë e zgjidhjes së çështjes së Kosovës dhe të shqiptarëve në Jugosllavi në realitetin kompleks ndërkombëtar të luftës së ftohtë.

Këto pikëpamje ai do t'i shprehte në kapitullin e katërt të programit të LRBSH-së, të titulluar "Analiza konkrete e situatës konkrete në botë". Sipas Demaçit, situatën konkrete në botë e karakterizojnë "*dy dukuni kryesore: lufta e ftohtë që po zhvillohet në mes kampit socialist dhe bllokut kapitalist dhe lufta nacionalçlirimtare e popujve të ndryshëm në Kontinentët e Azisë, Afrikës dhe të Amerikës Latine*". Kur e analizon shtrirjen dhe synimet

e luftës së ftohtë, Demaçi bën një lexim të drejtë, natyrisht mes rreshtave, të qëllimeve të dy superfuqive në këtë luftë. *“Lufta e ftohtë, në mes të socializmit dhe kapitalizmit, - do të shkruajë Demaçi, - ashtë gjithnjë e ma tepër kah e drejton veprimin e vet kah zona e ndërmjetme midis këtyne dy sistemeve shoqnore, të cilat në një mënyrë ose në një tjetër e përjashtojnë shoqi-shoqin; duket që ai sistem shoqnor që do të ia dali më dominu në këtë zonë të ndërmjetme (Azija, Afrika dhe Amerika latine) në fund të fundit do të dominoj përfundimisht edhe tanë botën”*

Në vijim të analizës së tij, Demaçi me një sens shumë të hollë vëren përçarjet që, sipas tij, po ndodhnin brenda kampeve respektive. A flet më shumë për kampin socialist brenda të cilit ndodheshin Shqipëria dhe shqiptarët. Në kampin socialist *“përqamjet janë çfaqë kryesisht në mes BS dhe Kinës Popullore. Derisa BS kryesisht mbron pikpamjen se çështja e çlirimit të kombeve të robnuem dhe revolucionet klasore-në kushtet e sotshme-mund të arrihen nga naltë, në rrugën parlamentare dhe pa gjakderdhje, Kina Popullore mbron pikëpamjen se edhe në kushtët e sotme të armatimit termo-bërthamor - çlirimi i kombeve të robnuem dhe krymja e revolucioneve klasore - mund dhe duhet të arrihet nga poshtë dhe nga brenda, përkatësisht më luftë të vendosun të vet popujve”*.

Këtë analizë Demaçi po e bënte për të treguar se ku ndodhej Shqipëria në këtë mes dhe për të nxjerrë konkludime interesante, që përkojnë me rrethanat politike ndërkombëtare të kohës. *“Shqipnija ka marrë përfundimisht anën e pikëpamjes kineze; fitorja e kësaj pikpamje edhe në tanë Levizjen Komuniste të botës mundet me qenë një përkrahje shumë e madhe për Shqipninë dhe një humbje e madhe për Jugosllavinë, e cila ka marrë anën e pikëpa-*

mjes sovjetike, sepse tek e fundit kjo pikëpamje ka qenë dhe e saja”.

Duke dëshmuar një njohje solide të situatës ndërkombëtare, për aq informacione sa mund të kishte Adem Demaçi, si një intelektual i ri, shkollimi i të cilit në vend të universiteteve po ndodhte në burgjet e Jugosllavisë, ka lënë një analizë interesante mbi rrugën që duhet ndjekur Kosova në procesin e çlirimit dhe të bashkimit. Interesante për faktin se në status quon ndërkombëtare të luftës së ftohtë një faktor shumë përcaktues, sipas tij, mbetet faktori i brendshëm. Këto pikëpamje lidhur më çështjen e çlirimit kombëtar, çështjen e bashkimit territorial, çështjen e një tregu të përbashkët dhe çështjen e një ndjenje shpirtërore për një gjuhë të përbashkët letrare Demaçi i ka rrahur në Programin e LRBSH-së. Më këtë rast ai shpreh bindjen e tij se çështja shqiptare nuk mund të vendoset vetëm nga jashtë dhe nga lart, por, para së gjithash, nga veprimi i faktorit të brendshëm. Më saktësisht, referuar asaj që lexojmë në program, shohim një mendim shumë të avancuar dhe vizionar të një djaloshi të ri, që po piquej para kohe për t'i hapur sytë popullit të tij që të shihte ku ndodhej dhe çfarë duhej të bënte për të arritur atje ku synonte. Strategjia e Demaçit se: “... ne besojmë në ndihmen e fuqivetë mëdha por edhe në angazhimin e Jugosllavisë dhe të Shqipërisë, por faktorin përcaktues të zgjidhjes duhet kërkuar nga brenda dhe nga poshtë. Kjo do të thotë se çështja e zgjidhjes së statusit të Kosovës është vendimtare nga vet rreshtimi i popullit dhe nga veprimi politik në kuadër të tij”

Shikuar nga një distance kohore gjysmëshekullore pikëpamjet e Adem Demaçit mbeten sa aktuale po aq edhe

të sakta. Mirëpo, madhështia e kësaj profecie të këtij lideri shpirtëror dhe simbolit të rezistencës qëndron në faktin se ai po kërkonte që veprimi i faktorit të brendshëm të ndodhte menjëherë, apo siç shprehe *“mos të flihet asnjë çast, të punohet që sot dhe jo nesër”*.

Në analizën që ia bënte situatës politike ndërkombëtare dhe potencialit kombëtar që kishin shqiptarët, Adem Demaçi, në mënyrë argumentuese, por edhe profetike, vinte në dukje e ardhmja e shqiptarëve do të ishte e ndritur. Ai ishte palëkundshëm i bindur se veprimi i brendshëm politik dhe lufta çlirimtare do të ishin faktori përcaktues në rrugën e çlirimit dhe të bashkimit të shqiptarëve. *“Tek e fundit, - shprehej ai, - çështja shqiptare nuk pritej të zgjidhej as nga pozicioni i demokracisë perendimore, as nga pozicioni i demokracisë socialiste, por çështja shqiptare do të zgjidhej në pajtim të plotë me zhvillimin historik sepse shqiptarët janë duke notuar ujit teposhtë, kurse robruesit e shqiptarëve janë duke notuar jo drejt, turpshëm, prandaj le të zgjasë lufta jonë sa të dojë, le të jetë ajo e vështirë dhe e përgjakshme sa të dojë, në fund të fundit ne do të dalin ngadhnjimtarë dhe faqebardhë...”*

Duke ndjekur me vëmendje argumentet që ofronte Demaçi në dokumentin programatik të LRBSH-së, mund të arrijmë në disa përfundime të rëndësishme.

Së pari, koha kur po fliste Demaçi mbi zhvillimet politike ndërkombëtare ishte periudha më komplekse kur lufta e ftohtë po shkonte drejt majave të saj, kur konfrontimi ndërbllokist po kërcënonte më seriozisht se kurrë shtetet dhe kombet e vogla të porsaçliruara, apo të përfshira në luftën e tyre për çlirim. Pra, në kohën kur ishte shumë vështirë të bëhej analizë dhe prognozë e saktë.

Së dyti, situata e brendshme në Jugosllavi, për Kosovën dhe shqiptarët në tërësi ishte tepër e rëndë, edhe për faktin se në planin ndërkombëtar nuk shihej ndonjë dritë shprese. Jugosllavia, pas vdekjes së Stalinit, po i kthehej miqësisë me Bashkimin Sovjetik, në një kohë kur kishte marrëdhënie të mira edhe me Perëndimin dhe po merrte një rol të ri në lëvizjen e vendeve të botës së tretë, të njohur si Lëvizja e Mosinkuadrimit. Pikërisht në këto rrethana, Demaçi kishte hartuar Programin e LRBSH-së, që në fakt ishte programi i çlirimit të shqiptarëve. Kjo, vërtet, e bën atë liderin më të guximshëm dhe më vizionar të çështjes kombëtare, nga të gjithë patriotët që ka njohur historia e re kombëtare.

Së treti, vlera e veprës së madhe kombëtare të Demaçit spikat pa dyshim edhe në faktin se ai gjithë këto aktivitete po i bënte në një nga momentet, objektivisht, më të pashpresa të tij për të vepruar, si i prangosur në burgjet e okupatorit. Pra, njeriu që objektivisht s'mund të bënte asgjë as edhe për veten e tij kishte kurajën dhe besimin te forca e popullit se mund të bënte të pamundurën, andaj edhe po e jepte nga burgju atë që s'po arrinte ta jepte asnjë tjetër intelektual në liri. Programi ishte një kushtim për zgjim nga agonia e goditjeve që po merrnin shqiptarët, përmes përndjekjeve dhe shpërnguljeve, ishte një kushtim për të larguar frikën dhe pesimizmin që mund të çonin në dorëzim, ishte një kushtim për të parë pjesën e mbushur të gotës dhe jo atë që po zbrazej. Pra, siç do të shkruajë presidenti Obama në librin e tij, ishte guximi për të besuar.

Në fund, duke iu rikthyer fillimit të kësaj teme, dua të konkludoj se Adem Demaçi, me pikëpamjet e tij për zhvillimet politike ndërkombëtare të luftës së ftohtë dhe ndikimet e tyre në Ballkan e veçmas tek shqiptarët, mbetet

njëri ndër analistët më të mprehtë dhe më vizionarë që arriti ta kuptonte drejt kompleksitetin e situatës ndërkomëtare në një rend botëror dypolësh dhe pamundësinë e ndërhyrjes së asnjërës nga fuqitë e mëdha. Objektivisht, ai në këto rrethana, i dha përparësi faktorit të brendshëm, veprimit politik dhe luftës çlirimtare të shqiptarëve që do të mund të çonte drejt një angazhimi të Shqipërisë e të Jugosllavisë dhe vetëm pastaj një përfshirje eventuale të superfuqive të kohës për t'i dhënë një zgjidhje çështjes shqiptare. Në optikën time, besoj edhe të analistëve të tjerë, kjo për kohën ishte pikëpamja më racionale dhe më frytdhënëse. Zaten këtë do ta provoj bindshëm rrjedha e ngjarjeve në trajektoren tashmë të njohur të zgjidhjes së çështjes së Kosovës, përmes një lëvizjeje politike dhe një lufte çlirimtare si faktor i brendshëm, një procesi të shpërbërjes së Jugosllavisë dhe një ndihme të drejtpërdrejtë të Shqipërisë e në fund edhe një ndërhyrjeje ndërkombëtare. Kjo në fakt ishte trajektorja historike që ka ndjekur Kosova e të cilën me shumë zgjuarsiri e kishte përshkruar Adem Demaçi një gjysmë shekulli më parë.

